

ZNANJE, RAZMIŠLJANJE IN ČLOVEČNOST – OD UČITELJEV K UČENCEM

Knowledge, Thinking and Humanity – from Teachers to Students

Gostujoča urednica tokratne številke, dr. Alenka Polak, se je ob pogledu na zbrane prispevke pošalila, da je najprej številko želela nameniti prispevkom o učiteljih, na koncu pa se nam je izteklo tako, da se je nabralo prav toliko tistih, ki zadevajo tudi učence. To potrjuje, da o njih težko govorimo brez drugih in da ne gre za to, ali je v središču učenec ali učitelj, pač pa se v središču – srečujeta!

Kako poteka to srečevanje, poglobljeno osvetljuje dr. Šimenc v prispevku s provokativnim naslovom: Učenec v središču, kje pa je učitelj? Podobno kot smo na tem mestu naredili že večkrat, avtor takšne opozicije problematizira in natančno razčleni izmenjavo med aktivnostmi in vlogo njih in drugih. Pri tem se pronicljivo poigra z besedama pasivnost in aktivnost ter zapiše, da je učiteljeva pasivnost aktivna, ko se odloča, ali je npr. tok debate še ploden, misli na to, katere poti razmisleka se še odpirajo, mobilizira svoje vedenje o tematici in jo po potrebi dodatno osvetli. Učiteljeva premišljena (ne)aktivnost temelji na tem, da mora veliko vedeti, da je lahko njegov »umik« pedagoško ploden. Pomemben je tudi poudarek, ki ga mnogi, ki spodbujamo (bolj) aktivno vlogo učencev, vedno znova izpostavljamo, in sicer da so v šoli pomembne tiste aktivnosti učencev, ki so »pedagoško plodne«, in tisto učenje učencev, ki bo privedlo do izobraženosti, ne pa »aktivnosti zaradi aktivnosti«.

V naših projektih tako pogosto poudarjamo, da naj učitelji pri načrtovanju predvidijo »miselno«, tj. »mikro« plat aktivnosti (namesto zgolj vidne, bolj fizične, »makro«): katere spoznavne oz. miselne procese (npr. primerjanje, ugotavljanje značilnosti, sklepanje, povzemanje bistvenega, utemeljevanje, pojasnjevanje, zamišljanje novega,

kritično ovrednotenje na podlagi relevantnih podatkov itd.) bodo z različnimi aktivnostmi spodbujali, da aktivnosti ne bodo same sebi namen.

Če je dobra izobraženost mišljena kot preplet znanja in razmišljanja, pa – v duhu številnih prispevkov v tej številki – pripominjamo, da ji je nujno dodati še: kultiviranost, socialno občutljivost, empatijo, solidarnost, refleksijo, sodelovalno naravnost in druge, manj kognitivne in bolj odnosne dimenzije, ki so nujne, da se izobraženost osmisli in podpre na najbolj zlahten način.

Za spodbujanje teh dragocenih naravnosti pri učencih pa le-te potrebuje tudi učitelj! Dr. Gradišek zato v svojem prispevku o učiteljevih vrlinah obravnava Seligmanove vrline v kontekstu učiteljevanja: vrline modrosti in znanja (ustvarjalnost, radovednost, kritično mišljenje itd.), vrline poguma (vztrajnost, pristnost, vnema itd.), vrline človečnosti (npr. socialna občutljivost, prijaznost, cenjenje odnosov itd.), vrline pravičnosti (poštenost, sodelovanje, vodenje), vrline zmernosti (npr. preudarnost in zmožnost uravnavanja lastnih čustev in impulzov) ter vrline transcendentnosti (cenjenje lepega, hvaležnost, upanje itd.), ki tehnično (strokovno in didaktično) plat učiteljevega delovanja postavijo v odnosno perspektivo oz. »veliko sliko življenja«.

Kako pomemben je – kot dimenzija vrline transcendentnosti – humor, pokažeta Komljen in dr. Pečjak. Avtorici predstavljata ugotovitve raziskave o tem, kako se zaznave dijakov o učiteljevem stilu humorja povezujejo z njihovim psihičnim blagostanjem, učno motivacijo in zaznano razredno klimo. Rezultati so povedni: dijaki pri učiteljih najpogosteje zaznavajo oba konstruktivna sloga humorja (povezovalni in samookrepitveni), ki sta pomembno

povezana z njihovim večjim psihičnim zadovoljstvom, višjo motivacijo in boljšo razredno klimo. Zaznani agresivni slog humorja pri učitelju pa se povezuje z nižjim psihičnim zadovoljstvom dijakov in slabšo razredno klimo.

Kako pomembni so – poleg kognitivnih vidikov – odnosni, osvetljuje tudi prispevka o razvijanju medkulturne občutljivosti. Na le-to se pogosto sklicujemo na deklarativni ravni – nekako je postala kanon t. i. politične korektnosti. A pozor! Dr. Mlinar zagovarja stališče, da samo spodbujanje razvoja učencevih medkulturnih kompetenc ne zadostuje, ampak je za razvijanje pozitivnega in spoštljivega odnosa do drugega kot drugačnega ključna razvita medkulturna občutljivost učencev. Slednja se namreč veže predvsem na odnosno in emocionalno raven posameznikove osebnosti in na razumevanje sveta okrog sebe ter doživljanje interakcij z drugimi. V podporo temu avtorica predstavi Benetov 6-stopenjski model medkulturne občutljivosti, odličen pripomoček, ki učitelju pomaga opazovati in razumeti ter se ustrezno odzvati na različne stopnje medkulturne občutljivosti učencev. Kako nato lahko v razredu konkretno steče zmanjševanje etničnih predsodkov in kako to prispeva k bolj vključujoči in sprejemajoči šoli, pa plastično in na številnih primerih izkustvenih delavnic ter na njih zasnovanih refleksijah opiše Lampret.

Vabimo torej k branju številke, ki poleg omenjenega prinaša tudi druge prispevke na temo vključevanja (otrok z Downovim sindromom v redno šolanje), pomena spleta za različne oblike in globine prijateljstva, medvrstniške mediacije idr., nismo pa pozabili tudi na vrtce (s temama o spanju in o obravnavanju nasilja) in seveda na sveže izkušnje, pridobljene pri pouku na daljavo.